

„*Actio–sacrificium–caritas.*“ „*Práce–obět–láska.*“ (biskupské motto kardinála Štěpána Trochty, sedmnáctého biskupa litoměřického)

Právě tato slova naplňovala celý život obdivuhodného člověka, katolíka, kněze a mučedníka, jenž se narodil 26. března 1905 ve Francově Lhotě u Valašských Klobouk jako nejstarší ze tří dětí v rodině drobného zemědělce a muzikanta. V osmi letech mu otec zemřel na zápal plic, a tak jako nejstarší musel matce pomoci vést hospodářství i pečovat o sourozence, sestru Anežku narozenou roku 1911 a bratra Josefa narozeného roku 1913. Obecnou školu navštěvoval ve Francově Lhotě a roku 1917 postoupil na Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. Byl pilný a nadaný, ale protože mu těžce onemocněla matka tuberkulózou, přerušil roku 1921 studia a vrátil se domů, aby pečoval o ni i o hospodářství, vedle toho ještě hrál divadlo, zpíval a ministroval v kostele.

Maminka se našťestí vyléčila, a tak se mohl Štěpán zaměřit na svůj životní sen, jímž bylo stát se knězem. Roku 1923 se dočetl, že ve městě Perosa Argentina se připravují chlapci na vstup do salesiánského řádu. S matčíným požehnáním se na podzim roku 1923 vypravil do Foglizza nedaleko Turína, kde absolvoval přípravku. Vzápětí vstoupil do noviciátu salesiánského řádu a 24. září 1925 složil řeholní sliby. Stal se tak jedním z prvních českých salesiánů a zejména díky spolupráci s P. Ignácem Stuchlým se rychle začlenil do jejich řad a započal spolubudovat salesiánské dílo.

Velkým úspěchem bylo vytvoření prvního českého salesiánského domu v Perose Argentině v roce 1924. Ten o tři léta později, na sklonku září, přestěhovali do Fryštáku na Moravě, a pomohli tak vzniknout prvnímu salesiánskému středisku v Československu. Trochta se snažil řešit počáteční těžkosti, prováděl mohutnou propagační činnost, psal články, pořádal přednášky a pomáhal budovat salesiánské gymnázium.

Po roce odešel zpět do Itálie studovat teologii. Původně pomýšlel na studia v Římě, ale jeho nadřízení jej chtěli mít na Papežské teologické fakultě v Turíně. Zde získal 20. června 1932 doktorát a vzápětí 3. července přijal z rukou kardinála Fossatiho kněžské svěcení.

Po oslavě a primiční mši v rodné vesnici nastoupil půlroční vojenskou službu v Československé armádě. Po návratu se plně zapojil do budování nového salesiánského střediska v Ostravě. Stavba domu i kostela, přestože byla rozsáhlá, byla velmi rychlá, takže už během roku 1934 zde začali salesiáni působit. Pro Trochtu byl připraven nový úkol, zajistit stavbu dalšího střediska v Praze v Kobylisích. K původním pozemkům byly přikoupeny další, aby zde mohl vzniknout domov pro chlapce se hřišti a sály pro jejich volnočasové aktivity. Mimo to zrenovoval a roku 1937

znovuotevřel opuštěný kostel Sv. Kříže Na Příkopě. Kromě organizační práce ve vedení střediska a shánění prostředků na stavbu se věnoval též práci s mládeží a byl členem Ústřední rady Junáka a nejvyšším duchovním rádcem skautů. Na jejich setkání pronesl tato slova: „(...) *dlužno pěstovati vzájemný respekt a vzájemnou úctu (...) To, co je hodnotné, duševně silné, poctivě objektivní a mravně čisté, uplatní se samo a nesmíme se ani pravdě ani dobru bránit.*“

Jeho aktivity a podpora odbojářů i Židů během druhé světové války bohužel neušly pozornosti gestapa. Poprvé byl zatčen roku 1940 a po výslechu a varování byl propuštěn. Jak německá moc postupovala, byli čestní a svobodomyšlní lidé ve stále větším ohrožení. Druhý den po atentátu na Heydricha byl Trochta v Kobylisích znovu zatčen a převezen nejdříve do Petschkova paláce, poté do vězení na Pankráci a následně s označením RU (Rückkehr unerwünscht, návrat nežádoucí) do Malé pevnosti v Terezíně. Zde se potkal s Josefem Beranem, rektorem semináře v Praze. Otřesné životní podmínky panující v Terezíně byly obecně známé, naštěstí byl Trochta zocelen těžkým životem, a tak snášel utrpení statečně. Na sklonku září 1942 byl poslán do Mauthausenu, dostal č. 12791 a byl přidělen na práci v kamenolomu. Tuto dřinu vydrželi vězni většinou maximálně tři měsíce, zejména příkré „schody smrti“ vzaly život tisícům lidí. Trochta vzdoroval velmi statečně vražedným podmínkám, ale i on se dostal na konci roku 1943 do ohrožení života, když byl postřelen a prohlášen za mrtvého. Po několika hodinách se probral před branou krematoria a odplazil se na ošetrovnu. S pomocí jugoslávských lékařů a německého kněze se po zotavení nechal při příjezdu dalšího transportu zapsat jako nový vězeň. Tím se také zbavil doložky RU. Zanedlouho se však s dozorcem, který jej postřelil, setkal znovu a ten se ho opět pokusil zabít. Shodou okolností se mu jej podařilo „jen“ zmrzačit. Opět vypomohli lékaři, kteří Trochtu na čas ukryli na ošetrovně a tam uzdravili a vykrmili. Ke konci roku 1944 přišel další přesun, tentokrát do speciálního oddělení pro kněze v táboře v Dachau. Zde, sice v bídných podmínkách a s hrozbou likvidace či pochodu smrti, přečkal do konce války. Dachau bylo 29. dubna 1945 osvobozeno. Trochta se, ač zubožen, vydal v doprovodu dvou salesiánů na pěší cestu do Prahy, kam dorazil 23. května. Jeho zdraví bylo po prožitých útrapách nevratně poškozené, přesto se po krátkém zotavení opět věnoval práci ve vedení salesiánského střediska. Za statečnost mu byl prezidentem republiky udělen Čs. válečný kříž 1939 a Čs. medaile Za zásluhy I. stupně.

Dne 23. září 1947 byl jmenován a 16. listopadu vysvěcen biskupem litoměřické diecéze. Ta byla v té době obrazem zmaru – vysídlené původní obyvatelstvo, zničené fyzické i duchovní dědictví, prázdnota. Ne nadarmo o svém působišti Trochta mluvil jako o „*kamenolomu Páně*“, správa této diecéze byla opravdu tvrdá práce. Věřících bylo sotva dvacet procent a s tímto málem a s dalšími řeholníky a spolupracujícími laiky se pokusil znovuzavést alespoň základní náboženský život. Vrátil do Litoměřic kněžský seminář, obnovil činnost církevního gymnázia v Bohosudově i vyučování náboženství ve školách a v laických společenstvích. V témže roce také knižně vyšla tři jeho kázání pod

názvem *Hlas českého biskupa v době poroby: tři projevy litoměřického biskupa Štěpána Trochty k české mládeži za okupace*.

Po únoru 1948 nastoupila další totalita. Vedoucí komunistická strana se snažila vřadit církve do Národní fronty, což se ale příliš nedařilo, proto byla jmenována komise řešící tento nesoulad. Za církev vystupovali i biskupové Trochta a Lazík, delegaci vlády vedl ministr vnitra Alexej Čepička. Trochta s Čepičkou se sice znali z Mauthausenu, ale jejich postoje byly natolik odlišné, že se konsensus hledal velmi těžce. Církev řízená z Vatikánu byla pro komunistický režim stále více nepřijatelná. Zvětšující se moc totalitního režimu dávala tušit, že snahám o dohodu bude brzy konec, a že nastoupí tvrdá represe. Roku 1949 jednání skončila a poslušnost začala být vynucována násilím, vznikl institut Státního souhlasu k výkonu duchovenské služby, přičemž souhlas mohl být kdykoliv odebrán. Církev se s pomocí několika zákonů stala naprosto podřízenou státní moci. Snaha rozdělit biskupy a další hodnostáře byla rychle prohlédnuta a odezvou byl pastýřský list *Hlas československých katolických biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*, jehož hlavním autorem byl právě biskup Trochta. Režim se za pomoci všech svých spolupracovníků a donašců na různých místech snažil zabránit jeho čtení při bohoslužbách, nutno podotknout, že mnohde se mu to opravdu podařilo.

Skutečnost, že se roku 1950 při sčítání lidu 76 procent obyvatelstva přihlásilo ke katolické víře, byla definitivním podnětem k úplnému vyhlazení církve. V noci ze 13. na 14. dubna při takzvané akci K proběhlo obsazení klášterů a jejich vyklizení. Do každé diecéze a později i do větších farností byl přidělen prověřený státní zmocněnec, který velmi kriticky hodnotil a omezoval činnost církevních pracovníků. Kněží museli složit slib věrnosti Československé republice, což byl v podstatě slib poslušnosti režimu. Trochta to nechtěl udělat dobrovolně, a tak byl spolu s dalšími biskupy, internovanými na různých místech, odvezen do Prahy, kde byli k tomuto aktu násilím donuceni.

Kromě sledování jeho práce, korespondence, telefonátů a jakékoliv další komunikace byl internován v rezidenci na proboštství, kde mu byli dvacet čtyři hodin denně v patách příslušníci StB. Tato internace trvala dva a půl roku, poté byl Trochta ve vykonstruovaném soudním procesu v roce 1954 odsouzen k 25 letům vězení. Vystřídal řadu věznic, např. Litoměřice, Leopoldov, Pankrác, Ruzyni i Valdice. Jako čelní představitel režimem nenáviděné církve byl ponižován jak psychicky, tak fyzicky. Sám to zhodnotil takto: „*Ani v Mauthausenu to nebylo tak zlé. Ty německé koncentráky se nedají srovnat s tím, co jsem vytrpěl od komunistů.*“

V květnu roku 1960 byla vyhlášena všeobecná amnestie, při které byl Trochta propuštěn na svobodu, avšak s omezením, že nesmí již nikdy vykonávat biskupský úřad, a má si tedy najít občanské zaměstnání. Odebrání státního souhlasu také znamenalo, že když mu v červenci téhož roku zemřela maminka, mohl se účastnit jejího pohřbu jen jako syn a nemohl ji pohřbít jako kněz.

Trochta se stal postupně pomocným dělníkem, zedníkem, uklízečem, údržbářem, metařem, opravářem výtahů, posléze i opravářem vodovodů. Ani při své manuální práci nepřestal duchovně

působit, přestože to pro něj bylo extrémně nebezpečné, protože další uvěznění by jeho zdraví už neuneslo. Dokonce tajně vysvětlil několik kněží, opravňovaly jej k tomu dokumenty tzv. „mexické fakulty“, které dostal z Vatikánu. V těch byl popsán postup, jak zachovat církev v nepřátelské době a v podstatě její fungování převést do illegality. Kněží kooperující s režimem byli sdruženi v Mírovém hnutí katolického duchovenstva. Pro ty byl Trochta, systémem ponižovaný, perzekvovaný, vězněný, ale nezlomený, živou připomínkou jejich vlastního selhání, a tak si i oni přisadili, když poslali v lednu 1961 ministru kultury udavačský dopis.

Pobyt v těžkých žalářích nacistických i komunistických si vyžádal svou daň na Trochtově zdraví. Roku 1962 dostal v krátké době po sobě dva infarkty, které vyžadovaly dlouhodobé léčení. Po téměř ročním pobytu v nemocnici mu byl přiznán invalidní důchod a bydlení v charitním domě v Táboře. Po roce byl přestěhován do sídla určeného pro internaci biskupů v Radvanově u Mladé Vožice, tam se opět setkal s pražským arcibiskupem Josefem Beranem. I zde byli internováni pod nepřetržitým dohledem Státní bezpečnosti. V únoru 1965 byl arcibiskupu Beranovi povolen odjezd na jmenování kardinálem do Říma, návrat mu ale už umožněn nebyl.

Jak postupovalo uvolňování a změny během roku 1968, požádali kněží z litoměřické diecéze, aby se Trochta mohl vrátit do funkce. Ten se však nejdříve chtěl domoci očištění a úplné rehabilitace. To se mu povedlo 19. července a 1. září se s velkou slávou vrátil do Litoměřic. Byl si vědom svého zdravotního stavu, a proto svou úvodní řeč zakončil slovy: „*Možná, že vám mohu nabídnout již jen několik krátkých let, Bůh si mě může povolat již zítra. Nabízím vám tedy svůj život a smrt.*“

Diecéze byla v ještě zuboženějším stavu než po druhé světové válce. Kněžích bylo ještě méně a kostely byly po „pěči“ režimu tak zdevastované, že některé se už ani nepodařilo zachránit. Trochta vytvořil pracovní tým a obnova započala nanovo. Znovu navázal spolupráci i s hnutím Junák. V listopadu odcestoval po dvaceti letech do Říma. Papež Pavel I. mu udělil soukromou audienci, v níž vysoce ocenil vše, co Trochta během dlouhých let udělal pro církevní život. Jmenoval ho i do orgánů kurie.

Dne 28. dubna 1969 byli ve Vatikánu vyhlášeni noví kardinálové. Mezi nimi byl jmenován i Trochta, ale jeho jmenování bylo utajeno tzv. „in pectore“, aby mu doma nezpůsobilo další potíže. Z jeho iniciativy započalo v témže roce jednání o svatořečení sv. Zdislavy, které našlo ve Vatikánu příznivou odezvu.

V Československu se ale po krátkém svobodném nadechnutí rozmáhala normalizace a na církev a její služebníky opět začala doléhat persekuce. Církevní tajemníci znovu začali rozhodovat o tom, co smí kněží dělat. Trochtovi odpírali setkání s věřícími, zahraniční cesty i publikování, nastoupila cenzura, takže nemohl zveřejňovat své myšlenky a kázání. Návrh Vatikánu, aby Trochta zaujal místo na Arcibiskupství pražském, nebyl státní mocí akceptován.

Dne 6. dubna 1973 zveřejnil papež Pavel I. jmenování Trochty kardinálem a ten si jej ve Vatikánu osobně převzal. To byl jeden z posledních šťastných okamžiků jeho života, jeho zdraví se totiž horšilo a duchovní práce byla čím dál tím obtížnější. Počátkem následujícího roku musel podstoupit nevyhnutelnou operaci oční sítnice a do domácího ošetření byl propuštěn 27. března.

V pátek 5. dubna 1974 k němu přijel na jednání opilý církevní tajemník Karel Dlabal, který jej chtěl přimět k zákrokům proti některým salesiánům. Nerespektoval Trochtovu nemoc a minimálně šest hodin jej trápil řevem, výčitkami a nadávkami. Další den ráno našli kardinála v agónii, napůl ochrnutého po záchvatu mrtvice. Převezli jej do litoměřické nemocnice, ale i přes velkou snahu lékařů kolem patnácté hodiny zesnul, velmi symbolicky právě v čase velikonočních svátků.

Jeden z jeho posledních zápisů zní takto: *„Vracím Ti, můj drahý Pane, darovaných 69 roků života. Z toho 27 let jsem se náročně připravoval, pak jsem ti jako kněz sloužil 42 roků a z nich 29 prožil ve věznicích či pod policejním dohledem. Přihlédni, prosím, k tomuto utrpení pro Tebe, až mně budeš pro mé slabosti soudit.“*

O tom, jak těžký byl jeho život, svědčí i to, že nejpodrobnější informace o jeho každodennosti najdeme ve svazcích Státní bezpečnosti, která ho velmi bedlivě sledovala celých 26 let.

Jeho pohřeb 16. dubna se stal manifestací proti režimu. Policie byla dobře připravena, uzavřela téměř celé město a snažila se systematicky účast na pohřbu co nejvíce překazit. Hlavním celebrantem byl pražský arcibiskup František Tomášek. I přes potíže se podařilo přijet několika zahraničním hostům, včetně biskupa Karola Wojtyły.

V telegramu zasláném Svatým otcem čteme: *„Vigil pastor, fidei defensor (bdělý pastýř, obránce víry) (...) dal všem vzácný příklad, jak se má hájit křesťanské náboženství (...) byl služebník dobrý a věrný svého Pána.“*

Ve vzpomínkách spolupracovníků i věřících byl Trochta označován jako bodrý, láskyplný, dobrosrdečný, pokorný, skromný člověk, který je otevřený k druhým. Víře v Boha a práci pro něj věnoval celý život a ten také za víru a lidskost položil.

Prezident Václav Havel propůjčil 28. října 1992 Štěpánu Trochtovi Řád T. G. Masaryka III. třídy in memoriam za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva.

(Zpracovala: Hanka Lukešová)

Použitá literatura:

Junácký sněm. *Vůdce: měsíčník Junáka (ústředí junácké výchovy): orgán Náčelnictva Junáka ústředí junácké výchovy*. 1939, roč. 20, č. 1-2, s. 16-20.

KUČERA, Jiří. *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha: Portál, 2006. 55 s. ISBN 80-7367-116-6.

MACEK, Jaroslav. *Biskupství litoměřické*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. s. 128-143. ISBN 80-7192-978-6.

OULICKÝ, Jirka. Oběti, díl 8. Mons. ThDr. Štěpán Maria kardinál Trochta SDB. In: *oulicky.blog.idnes.cz* [online]. 7. 7. 2012 [cit. 1. 11. 2019]. Dostupné z: <https://oulicky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=278392>

NOVOSAD, Jaroslav. *Štěpán Trochta: svědek „T“*. Praha: Portál, 2001. 238 s. ISBN 80-7178-591-1.

ŠEBEK, Jaroslav. Štěpán Trochta: Actio – Sacrificium – Caritas. Práce – oběť – láska. *Zdislava*. 2014, roč. 19, č. 3, s. 4-6. ISSN 1211-3042.

ŠEBEK, Jaroslav: Zamyšlení, vzpomínky, anketa: řekli o kardinálu Trochtovi. *Zdislava*. 2014, roč. 19, č. 3, s. 7-11. ISSN 1211-3042.

Personální bibliografie:

<https://www.svkul.cz/wp-content/uploads/2019/12/trochta-bibl.pdf>